

جبران خسارت ناشی از بازداشت متهم

قانون آیین دادرسی کیفری مصوب سال 1392 با تأثیرپذیری از الگوی جهانی دادرسی عادلانه و استفاده از مطالعات تطبیقی با اتخاذ رویکردهای نوین از نظام دادرسی تفتیشی در مرحله تحقیقات مقدماتی فاصله گرفته است.

قانون آیین دادرسی کیفری مصوب سال 1392 با تأثیرپذیری از الگوی جهانی دادرسی عادلانه و استفاده از مطالعات تطبیقی با اتخاذ رویکردهای نوین از نظام دادرسی تفتیشی در مرحله تحقیقات مقدماتی فاصله گرفته است. در این میان، مقررات ناظر به حقوق دفاعی متهم، تحولات مهمی داشته و توجه و حمایت از آغاز فرایند کیفری (مرحله کشف جرم) مورد نظر قانونگذار قرار گرفته است.

به گزارش [تابناک](#)؛ حق ملاقات با وکیل و پزشک و تماس تلفنی با بستگان در مرحله دخالت ضابطان دادگستری از جمله حقوق متهم است همچنین حقوق متهم در مرحله تحقیقات مقدماتی به مفهوم خاص (نزد بازپرس) به طور کامل متحول شده است.

ترافعی کردن امر تحقیق و دادن امکان برابر به همه طرف [زwnj&](#)؛ های دعوا از هدف [zwnj&](#)؛ های مهم قانونگذار در قانون آیین دادرسی کیفری بوده است.

این نوآوری [zwnj&](#)؛ ها را می [zwnj&](#)؛ توان در دو محور تقویت حقوق عمومی و مصلحت متهم و کاهش موارد لطمه به آزادی وی مورد بررسی قرار داد.

نظام تفتیشی بودن تحقیقات مقدماتی، حقوق محدودی را برای متهم پیش بینی کرده است.

به نوشته [حامیت](#)؛ حق اعتراض به برخی از قرارهای دادرسی و امکان حضور وکیل متهم در تحقیقات، بی آنکه حق مداخله در جریان تحقیق را داشته باشد، از جمله حقوق دفاعی محدودی بود که در قانون آیین دادرسی کیفری مصوب سال 1290 پذیرفته شده بود. با این حال، این قانون تفکیک بین مقام تعقیب، تحقیق و رسیدگی را رعایت کرده و دادستان که امر تعقیب را بر عهده داشت، مجاز به دخالت در امر تحقیق نبود.

در اصلاحات سال 1352، با توجه به تراکم پرونده [zwnj&](#)؛ ها در شعبه [zwnj&](#)؛ های بازپرسی، تحقیقات مقدماتی در امور جنحه به دادستان واگذار شد.

پس از انقلاب، قانون تشکیل دادگاه [zwnj&](#)؛ های عمومی و انقلاب سال 1373 با هدف مراجعه مستقیم به قاضی، این تفکیک را به طور کامل از بین برد و با واگذاری سه امر تعقیب، تحقیق و رسیدگی، به دادرسی واحد، محدودیت [zwnj&](#)؛ های جدیدی برای متهم به وجود آورد.

قانون آیین دادرسی دادگاه [zwnj&](#)؛ های عمومی و انقلاب در امور کیفری مصوب سال 1378 نیز در مرحله تحقیقات مقدماتی محدودیت [zwnj&](#)؛ های تازه [zwnj&](#)؛ ای برای حقوق و آزادی [zwnj&](#)؛ های متهم پیش [zwnj&](#)؛ بینی کرده بود که از جمله آنها می [zwnj&](#)؛ توان به امکان جلوگیری از حضور وکیل در تحقیقات مقدماتی از سوی دادرسی و افزایش موارد بازداشت اجباری اشاره کرد.

قانون اصلاح قانون تشکیل دادگاه [zwnj&](#)؛ های عمومی و انقلاب در سال 1381 با بازگرداندن دادرسی و کوشش برای جدا کردن نهاد تعقیب از تحقیق و رسیدگی، کوشید که حقوق متهم را تا حدودی رعایت و مقدمه یک دادرسی منصفانه را فراهم کند.

با این حال، این قانون، امر تحقیق در امور خارج از صلاحیت دادگاه کیفری استان را به دادستان و دادیار نیز واگذار کرده است.

همچنین این قانون با خارج کردن بازپرس از ردیف ضابطان دادگستری، یک گام به استقلال بازپرس و تفکیک مقام تعقیب از تحقیق نزدیک شد. قانون آیین دادرسی کیفری مصوب سال 1392 با تأثیرپذیری از [الگوی جهانی](#)

دادرسی عادلانه؛ که جزء جدایی‌ناپذیر اسناد بین‌المللی حقوق بشر به ویژه میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی 1966 است، تحولات فراوانی را در مورد حمایت از متهم پیش‌بینی کرده است. در این میان، مقررات ناظر به مرحله تحقیقات مقدماتی؛ از این نظر که احتمال نقض حقوق دفاعی متهم در این مرحله بیشتر قابل تصور است، تحولات مهمی داشته و در پی ترافعی کردن هرچه بیشتر تحقیقات مقدماتی و دادن امکان برابر به همه طرف‌های دعوا است و در نتیجه، گرایش به سوی نظام اتهامی دارد. در واقع اگرچه نهاد قاضی تحقیق به عنوان نماد نظام تفتیشی که امر تحقیق و اداره آن را به عهده دارد حفظ شده، آیین دادرسی کیفری در مرحله تحقیقات مقدماتی به طور کامل متحول شده است. تلاش برای کاهش اختیارات ضابطان و دادرسان تحقیق و نیز تعیین ضمانت اجرا در مورد آنان از یک سو و تقویت تضمین‌های حقوقی، قضایی و انسانی متهم در فرایند تحقیقات مقدماتی از سوی دیگر، از ویژگی‌های مهم این نوآوری است.

برای مثال، متهم حق ملاقات با وکیل و پزشک و تماس تلفنی با بستگان خود را در مرحله دخالت ضابطان دارد همچنین بهره‌مندی کامل از وکیل مدافع، مطالعه پرونده کیفری و تفکیک مقام تعقیب از تحقیق، از جمله حقوقی است که متهم در مرحله تحقیقات مقدماتی، در هنگام دخالت بازپرس دارا شده است. با این وجود، برخی ویژگی‌های نظام دادرسی تفتیشی در مرحله مقدماتی حفظ شده است.

بدین ترتیب، ضمانت اجرای بطلان؛ به عنوان قاعده‌ای عمومی در مواردی که لطمه اساسی به یکی از حقوق متهم در مرحله تحقیقات مقدماتی وارد می‌شود، در مقررات قانون آیین دادرسی کیفری جدید پیش‌بینی نشده است.

همچنین این قانون برخلاف اصل ترافعی، بازپرس را مکلف نکرده است که در مواردی که وی درخواست متهم را برای انجام اقدام یا تحقیقی که به کشف حقیقت کمک می‌کند، رد کند، قرار مستدل صادر کند.